

Až umřu

Až umřu, ať je to jenom oznámeno. Žádné veřejné orace si nepřeju. Katolický pohřeb budu mít na rodném hřbitově v Brumově. Paní učitelka Svatoňová nám drží místo v hrobě č. 55. Je to pěkné místo, odkud je pěkný výhled, zvláště když se trochu vysedne. Masaříka mám s muzikou zamluveného, ale teď nevím, jestli mě nepředběhl. Tedy domluvte se s tím, kdo tu kapelu teď vede. Na náhrobní kámen od Otmara Olivy z Velehradu jsem si vymyslel nápis: „Byl jsem tu a možná zas přijdu.“ Chtěl jsem tím vyjádřit návratnost života z téže hmoty, případně i nesmrtelnost duše. Mé ženě Marii se to zdálo trochu domýšlivé, tedy se jí zeptejte, co si o tom myslí teď. O ten obřad prosím toho z katolických kněží, koho to potěší: bude-li naživu Jarda Vinklárek, tedy ten. Bylo by mi ovšem ctí, kdyby to udělal farář brumovský.

Nechci, aby se po mně něco pojmenovávalo. Narodil jsem se v Pluskalově ulici na Žabinci v Brumově, žil potom v ulici, která se jmenuje Poláchova. Mám ještě, to je pravda, jednu starou jamu na Řehonůrce, kde jsem pásal.

S tím, co jsem napsal, jsem spokojený, kritika i čtenáři to dost oceňují, ale já to nikdy nečtu. Zdá se mi, že napsáním jsem si cosi vyřídil, a hotovo. Psal jsem kvůli sobě, ne kvůli čtenářům.

Vážím si toho, jak dlouho jsem byl na světě; maminka umřela ve věku 52 let a tatínek v 57. Čím dál víc na ně myslívám a modlím se za ně. Měli těžký život, ale možná si to tak úplně neuvědomovali, to já

cítím teď. Bývaly u nás i šťastné chvíle. Oba rádi zpívali. Také moji dva bratři a sestra jsou slušně dlouho na světě. Naše rodina pochází tatínkem z Návojné č. 13, kde hospodařil jeho starší bratr Jan. Krom toho měl bratra Františka, sestru Rozáru a Josefa, který padl ve světové válce. Ale rodinné styky měli jsme jen s mamincinou rodinou, Lysáčkovými. Maminka byla z desíti dětí: Václav, František, Josef, Františka, Marie, Tereza, Aloisie, Anna, Kristýna, Cecílie. Moji synové s manželkou Marií Martin, Ondřej, Jan jsou velice nadaní a hodní: naše opora života dnes.

Dvě děti, Cecílii a Jožinu, které mám s Lenkou Procházkovou, vplynuly do naší rodiny: působením mé ženy a pochopením mých dětí. A Lenka to dobře přijala.

Za největší štěstí považuju, že jsem za manželku dostal Marii Komárkovou. Máme oba pocit, jako bychom přímo k sobě vyrůstali, jako by to byl přírodní zákon. Ani jsme se nemuseli poznávat, byli jsme hned jako totožní. Ona je částí mé duše, cítím v ní celý svůj život a ten její v sobě. Ona podržela naše manželství, když já jsem bloudil; věděla, že je to chyba.

Měl jsem štěstí na práci i na své vedoucí v ní. Necítil jsem žádný útisk, netrpěl žádnou křivdu. Neměl jsem nepřátele. Za zvláštní štěstí právě teď považuju, že jsem se nezapletl politicky, necítím žádnou vinu. Svůj vstup do KSČ jsem si odpracovával půl života.

Když někdy uvažuju nad svým životem a výsledky, myslím si, že sklízím sílu a nadání mnoha předků, a děkuju jim. Od tatínka mám vztah ke dřevu. On se cítil nevyužitý: měl vyšší představy i schopnosti, a trpěl. Je mi divně, když si někdy uvědomím, že moje maminka byla původně také mladá žena, a já si to ovšem neuvědomoval. Teď cítím jejich duše a spojuju se s nimi.

Vázím si toho, že jsem mohl psát do těchto novin.

16. 5. 2010, tiskem 9. 6. 2015

Den svatého Blažeje

Myslel jsem si, že toho svatého bude dne 2. 3., a ono už bylo 3. 2., jako loni. Omlouvám se mu. Chci ho tu totiž doporučit do služby ve školství. Naši učitelé opravdu potřebují nějakého patrona výš než na ministerstvu. Ten svatý Jan Ámos je dobrý akorát tak na inspektora.

Blažej byl ve 4. století biskupem v Sebaste, v turecké Arménii, kde byl roku 316 umučen. V breviáři se píše, že krom toho není o jeho životě nic známo. Ale stal se velmi populárním. Ano, takže paní Francka Ptáčková z Lipiny u Valašských Klobouk zpívala Janu Poláškoví tuto písničku: „Na deň svatého Blažeje památka sa děje. Žáci chodá po kantáci, zpívajú vesele...“

Když tedy svatý Blažej nemá jiný rezort, mohl by naklonit vlídné ucho k našim učitelům. Ti by se v tom vědomí možná vzchopili k silnějšímu hlasu na veřejnosti. Pamatujeme přeci dobu, kdy ředitel školy byl jednou z hlavních postav v obci. A byli učitelé, kteří kromě zaměstnání měli nějaký svůj osobní zájem: historický, přírodovědný, národopisný, sběratelský... A publikovali dokonce o tom. Učitelství vůbec – to byla povaha. Užívám-li toho hromadného pojmu, míním tím i učitelky.

Teď se velice mluví o tom, jak zkoušet a klasifikovat žáky. Jak klasifikovat učitele? Především platy: ty věru nedávají učitelům nějakou společenskou prestiž. Připomenu tu známý výrok Tomáše Bati, že učitel by měl v dobré škole zbohatnout. Ale co my vidíme? Scéna popularity a slávy je plná zpěváků, herců, stolních tenistů a zlodějů. Učitele nevidíme ani neslyšíme. Učitelé musejí mít lidi, kteří budou mluvit k otázkám, jež jsou zrovna aktuální.

Je pravda, že specifická váha školy mohla poklesnout vznikem jiných prostředků vzdělávání a informace. Hlavně ale účinkem minulého režimu. Ten podtínal myšlení i charaktery lidí. Když jsem kdysi chodil na schůze rodičovského sdružení, býval učitelčin hlas viditelně stísněn obavou a otázkou, k jakým lidem mluví.

Prvním tématem diskuze o škole byl by stav dnešních rodin. Učitelé přímo říkají, že do škol přicházejí děti nevychovaných rodičů. Jak může učitel odkázat žáka do nějakých mezí, když ten fakan je nezná z domu? Do kolektivu třídy pronikají zlovyky, nevkus, řeč a jiné

ošklivosti z domu. Když já jsem chodil do obecné školy, pan učitel nedovolil, aby se někdo povyšoval oblékáním, pyšnil se luxusními pastelkami a podobně.

Rodiče by měli znát školní řád a měl by i pro ně být závazný. Možná to tak je. Zeptám se jedné naší kamarádky, která je ředitelkou základní školy. Vypráví nám někdy o srážkách s rodiči, jež ona sama umí řešit, protože má nadání vyšší osobní psychologie a politiky. Ale obecně tento problém trvá.

Proto já se vracím ke svému návrhu z loňského svátku našeho patrona. Aby se na příští „den svatého Blažeje“ uspořádala konference, provázená pořady pro veřejnost; například by žáci chodili po kantacích. A to na téma: Dnešní rodiče a jejich haranti.

21. února 2012

Syn plavce pískaře

Jmenoval se Karel, narozen roku 1909 v Brandýse nad Labem, kde jeho otec těžil z řeky písek. Ale otec roku 1915 padl ve válce. Karel s matkou se přestěhovali do Tábora, kde Karel vystudoval reálku a potom ve Vídni obchodní školu. Uchytil se jako úředník v Praze a přivydělával si hrou na housle v nočních podnikcích. V devatenácti letech ho to chytlo: do světa!

Velkou bednu naplnil železnobrodskou bižuterií a drobnými lidovými výrobky, jel do Benátek a potom do Montpellieru. Tam bednu ubytoval, naplnil jen kufr a šel. Opravdu šel: pěšky od vesnice k vesnici, dům od domu. Večer se nevracel, přenocoval nějak a jinými cestami šel zpátky, až byl zase u své bedny.

Nic takového, jako je popis jeho cesty, jste nečetli a už nikdo nic takového nenapíše. Malebná reportáž o krajině a lidech na francouzské a španělské straně Pyrenejí. Pásmo příběhů. Takové lidi, jaké on popsal, už tam dnes nemají. A jak podrobně: jako by si byl dělal zápisky, ale nedělal, a nic nenapovídalo, že jednou bude psát. Co měla selka na sobě, co bylo na stole. Směr větru, jací ptáci. „Ženy sedí za zavřenými okenicemi a jen vodorovné proužky světla kladou se přes jejich těla.“ – „Vrátný mě uvedl do haly a nabídl mi klubovku. Odevzdal jsem

mu vizitku a prosbu, aby majitelům oznámil mou návštěvu. Přišli, sedli si proti mně, a cože bych si přál. Hbitě jsem otevřel kufřík a zboží rozložil na stole. Žádná žena těmto barvitým věcem neodolala. Muži si zapálili cigaretu, prohlíželi si a pak řekli: Okamžik, zavolám svou paní.“

A on sám, Karel: mladý muž několika jazyků a desatera způsobů jednání. Dařilo se mu tak dobře, že napsal matce, aby za ním přijela. Podnikali spolu tři roky: v Provence a v Pyrenejích. Když se konečně vrátil domů, překvapil mne: začal pracovat v redakcích. V letech 1934–1935 i v Lidových novinách v Brně: u toho mi napadlo, že ho tu zmíním, což ho potěší.

Karel Hadrbolec psal články, reportáže i rozhlasové hry, často psal pod pseudonymy: Kovařík, Buchar, Denár. Krom jeho životopisu Syn plavce písaře (Orbis 1943) jsem nečetl nic z jeho románů: Klid (1936), Ptačí vrch (1938), Poslání 1940 (1939), São Lopez (1941). Tento Syn plavce měl úspěch: v únoru 1944 vyšlo třetí vydání, a v květnu je dostala Marie Komárková od svého ctitele Tondy Bobka a já je s ní vyžehnil. Ona knihu tehdy četla. Já až teď! A zase mám ten pocit, že se u nás stará díla zakopávají, ač jsou lepší než nová, často. Tu je ukázka lehkého pera, ale inteligentního:

„Z kypící stráně slétl první roj včel. Chlapci si pod stromem dřou prsty o teplou zem. Z květináče na Biresově okně počaly růst první hyacinty, letos nově pojmenované. Z okna mademoiselle Rosy zazpíval zavřený kanár. Lidé, jarem čistí, promlouvají v nových nářečích, jež se v nich přes noc zrodila. Na obzoru se kostnaté skály obnažují ze sněhu. Vypadají jako rány obložené sněhovou vatou a fáčem. Vjela do mne nová krev. Musím zas do světa.“ (str. 175)

28. února 2012

Vítězství dělnické třídy

Dělníci neztvítězili nikdy.

Jeden sedlák pracoval na poli se synem. Když skončili a jeli domů, přijelo černé auto, vylezli tři chlapi, řekli sedlákovi, že je zatčený, a odvezli ho. Syn odjel domů s vozem sám. Sedlák byl obviněn, že ne-

plní dodávky, a odsouzen na pět let. Neplnit dodávky bylo po Vítězství dělnické třídy snadné: byly moc vysoké, zvláště když sedlákovi vzali stroje a když mu pole vyměnili za horší a vzdálenější. Viděl jsem to tenkrát v Brumově. Ale příběh pokračuje: sedlákova manželka byla odsouzena jako spolupachatelka. Odvolali se, a trest jim zvýšili: zabavili jim statek a vypověděli je z obce. Ten kluk naložil na vůz, co mu přišlo na mysl, a odjel ke strýci. „Ještěže ho měl,“ podotýká autor té knihy, kde je takových případů popsáno několik. Bylo jich v olomouckém okrese několik set: v celé republice tedy kolik?

Nedávno se v televizi vzpomínalo na to Vítězství a komentátor řekl jen, že pak „nastalo znárodnování“. Ano: holičovi nepatřil ani ten krám, kde holil. Pilně a ráda střežila zájem dělnické třídy ta baba z chudé chaloupky, která každé ráno chodila do statku kontrolovat, jestli si selka neulila stranou moc mléka. O tom se dnes mladší lidé nedoví-
dají nic. A snad si neuvědomují, že ta nenávist, závist, lakota jsou tu dál, jenže těm lidem nedala politický úkol žádná moc.

„Za každé slovo pane zaplatíš soudruhu 5kčs,“ stálo velkým písmem nad branou závodu Benar v Benešově nad Ploučnicí; četl jsem to. Jít na pěveckou soutěž Tvořivosti mládeže jen s lidovými písněmi, kde není zmínka o Ostravských hutích, to byla prohra. Vzpomínejme, však je nás už málo. Že syn lékaře nesměl studovat medicínu, protože jeho otec byl lékař. Řadu let nevycházel u nás Hemingway, proto já jsem Howarda Fasta, který směl, četl s nedůvěrou. Ale on nesměl ani Karel Čapek, o Durychovi nemluvě. A jak se ženské bály nosit klobouky, připomíná paní Vaculíková.

Je to tragická otázka, jak takové lidi oddělit, vyloučit, udržet je mimo moc. Na to já často myslím, když vidím, co se děje ve světě. Oni jsou k poznání už podle tváře a podle zvuku. Já nevěřím, jak vy možná ještě věříte, na ty bojovníky za svobodu, kteří se do nějakého Burundaru táhnou ze všech Arábií. Ti jen chtějí zabíjet lidi. To mi jednou napadlo i o slavné cizinecké legii: což těm lidem tak ležela na srdci Francie? – Ale jsou mezi námi i nevinní dobrodruzi, netušící, kam je to zavede.

Já hledím s nedůvěrou i na ty studentské demonstrace. Zvlášť potom, co vystudovavše bez školního potáhnou pro peníze jinam. A když ty bouře potrvají déle, však on někdo první rozbije výlohu nebo zapá-

lí auto. V davovém hnutí se nikdy nenajde síla, která by dokázala udržet morálku. Akademické svobody: co to je? Svoboda studia a názoru pro studenty, svoboda bádání a přednášení pro učitele. Ale základní řád školy dávají učitelé, ne žáci.

Jednu hlavní věc mohli by lidé, kteří mají tu moc, zařídit, ale oni to necítí nebo nechťejí: vítězstvím dělnické třídy bude, až každý dělník bude mít práci.

6. března 2012

Dřevěná mysl

Znám už ten stav a pojmenoval jsem ho. Když se sekerou přijdu ke svému špalku, vznikne v mé hlavě zvláštní jednacím řád. Hned se hrubě vnutí, co tu vidím a co si žádá jednoduchých činů: to podzimní křoví, co jsem vyřezal, ale už je nestáhl sem na hromadu a nějak je nezpracoval. Začal jsem to dělat, školství šlo stranou. Jda kolem švestky pocítil jsem vinu. V létě se jí větrem odlomila silná odnož, a my jsme nestihli ošetřit, vyplnit tu těžkou ránu. Tak tu zůstala přes zimu v dešti a mrazu.

Svlácel jsem haluzí a viděl, co jiného mne ještě čeká. Tak to je: jdete něco dělat, a cestou musíte vykonat několik jiných věcí. Začnu to haluzí sekat... ne: to bych tři dni dělal jen to. Budu je celé pálit. Udělal jsem přiměřeně malý oheň; na jaký by se hodila i mnohá z knih, co tu máme. Jsou v knihovně jen proto, že je máme, a to jsme si je většinou ani sami nevybrali, vetřely se sem. Kdo tu bude číst Jabloneckého knihu o slovenském disentu? Sborník nositelů Řádu TGM také nikdo. Do slovníku těsnopisných zkratk jsem se nedíval třicet roků. Je to samý náš dluh a nesplněné úmysly, ta naše tunajší knihovna; v Praze je to jinak. Křoví je suché, oheň skoro nekouří, nikdo na mne nedoletí.

Člověk si myslívá, že letos může dělat, co dělal loni. Omyl. Na ty jabloně bude muset s nůžkami a pilkou vylézt někdo schopnější: loni to byla Mařenka a moc jí to tam slušelo. Pokusím se ji tam, nebo Frantu, vlídně dostat. Zaklel jsem: větev mne šlehla přes ucho.

Vzal jsem nůžky a obcházel zahradu. Oheň nechám už dohořet. Mám

i ze země dost stříhání: popínavé růže. Do těch se mi ale nechtělo, zas bych si vyrobil hromadu křoví. V posledním čísle Respektu je rozhovor s Apolenou Rychlíkovou. Organizuje v Praze studentský odpor. Začal jsem to číst s obavou. Ale není hloupá: je naopak chytrá až na doraz roku 1989. Má několik zajímavých postřehů: například že u nás je odpor k odporům. Proč, to by bylo téma světové. Ale co se musí, musí se. Hledá pravdu svého odporu. Jedna nenápadná ctnost jí, jako všem jí podobným, schází: která se mně naopak nadmula tak, že se někdy nedovedu rozhodnout a vyhýbám se odpovědím.

Prostříhal jsem mladou bujnou višěň, která loni divoce kvetla, a neměla nic. Já jsem v letech 1946–1947 školné neplatil, ba měl jsem stipendium. Znechucuje mne záhon rybízu: jak je zanedbaný. Peníze vložené do vzdělání, to je dalekosáhlá investice do všeho, pane ministře. Otázka snad je, do koho ano, do koho ne.

Měl jsem besedu v Nerudově gymnáziu na Žižkově. Organizovala ji studentka odtud z Dobřichovic Dorka Solničková. Známe se z páně Běhounkova souboru Ludus Musicus. Připravila a řídila to, jako by byla profesorkou. Byl to velký úspěch. Představil jsem si potom i tu drobnou závist a žárlivost. A jdu si nalét sklenku Maďarského.

Sándor Márai! Maďarský spisovatel, jehož knihu o válce a nástupu komunismu v Maďarsku jsem přestal číst: tak účinně tam ty známé hrůzy byly popsány. Jak Rudá armáda dobývala Budapešť dům od domu, a ten Šándor řekl, že to vlastně byl útok Slovanů... To je rána!

13. března 2012

O obchodě

Přinesl jsem nějaký nákup a vyložil ho na stůl. Potom jsem si prohlížel paragon od něho, a něčeho si všiml: z 25 položek jich 17 končilo 90 haléři. Není to důležité, ale já jsem při tom pocítil ošklivost nad ubohostí obchodníků. Cítívám ji často.

V našem domě máme všichni na poštovní schránce nálepku, že si nepřejeme reklamu. Štosity reklamních letáků bývají u nás pohozeny hned za dveřmi domu nebo u dveří na dvůr. Někdy jsou jako vylité zvenku škvírou pode dveřmi do domu. Jsou to trapní ubožáci.

Ošklivost a pohrdání jsem teď cítil i nad reklamou na zadní straně posledního Reflexu. Je tam fotografie auta jedné vlezlé firmy s tímto heslem: „Mysleli jste si, že můžete kouzlu Hyundai odolávat věčně?“ A mají tam své auto, z jehož statisícové ceny odečítají koncových 10 Kč. Ta bída, nevkus, ponižení!

Obchod je ovšem služba, a potřebná. Zaměstnává mnoho lidí. A jenom v obchodě je možno denně potkat milého člověka; ženu. Co tu škaredého říkám, platí o velitelích, majitelích, stratéziích a politikách obchodu. Ti se tak trapně zříkají desetihaléřů a desetikorun, aby dostali co nejvíc a upevnili svou moc. Slušný člověk, když si ho nevšímáme, se nikam nedere, nešťouchá nám pořád do lokte, nepokřikuje na nás. Tito obchodníci naopak: cpou se vám pořád před oči, kříží vám cestu, zaclánějí v krajině, ruší sledování televize. Jsou jak blázni a mrzáci.

Každý potřebujeme něco kupovat. Vztah k obchodu je jako železná kolej, někdy dokonce je to jediný spoj do světa. Ale když já potřebuju třeba boty, jdu do obchodu s botami, nelistuju v Reflexu. Ovšem existuje inzerce: to je prostě oznámení, kde se co prodává. Člověk už ví, co kde najde. Opakem toho je sprostáctví, kdy inzerce všude leze za člověkem, jenž na ni není zvědav.

Najděte kousek plotu, zdi, nějaký sloup, kde by na vás někdo neposunkoval a nedefinoval váš vjem ze světa. Obchod, to není jen zaměstnání, je to bortivý tlak na váš obyčejný život. Že reklama kazí lidi, zvláště děti, bylo mnohokrát řečeno. Ale obchod skutečně bortí někdy i náš hmotný svět: jak se snaží vtlačit do každého volného místa. A prostředky k tomu bývají až politické: boj o místo v nějakém sboru, výboru... Teď zrovna se rozvíjí skandální tlak na jedno místo v Holešovicích: ten trojúhelník mezi silnicemi blízko výstaviště. A nového supermarketu není tu vůbec třeba! Zatrhněte jim to, komusi!

Ale odznakem obchodu, jeho uniformou je, jak se vypíná nad lidmi, kteří všecko vyrábějí. Obchod žije z cizí práce a přitom se snaží i ty slepice a krávy co nejvíce odrat! A přece měl by tu platit rolníkův dík: maso stojí tolik a tolik! Sprosté je, když na zboží není uveden výrobce, ale ten, kdo se na něm přiživuje, někdy dokonce s plivancem „vyrobena v EU“.

V patnácti letech šel jsem do Zlína, abych tam vystudoval obchodní

akademii, což mi mělo pomoci do světa. Když po letech práce v dílně jsem se dostal do obchodního oddělení, poznával jsem, že toto já nechci. Obchod myslí jen na sebe, ať ve světě pohlédne na cokoliv. I toto mrzuté téma však může končit písničkou:

„Něco za cibuli, něco za křen,
něco zaplatíme, něco zapřem...“

20. března 2012

Účinky jara

Myslím na téma velice výjimečné, týká se uplatňování nového zákona, který jsem tu kdysi vyhlásil. Ale bylo by pracné, proto si je nechávám na Svátek práce.

Pravil tu pan Peňás, že tyto noviny si nevšímají jara, a vztahoval to i na mne. Ale já mám jaro na starosti v Literárních novinách. Chystám se to psát s jakousi jízlivostí, protože letošní jaro těsně souvisí s Velikonocemi. Budu tedy psát o víře, náboženství a zásluhách katolické církve.

Na zahradě máme jarních znaků mnoho: ladoňky, prvosenky... Horším znamením je neprořezaný rybíz, který už raší. A jak já letos zvládnou ten náš historický kordon? Mařenka pravila, že četla mé minulé Poslední slovo a hlásí se i s Ondrou vzhůru na jabloň.

Budu si všímat jiných znamení jara. Jedno z nich je v časopise Reflex, který v jarním čísle má poprvé za dlouhou dobu slušnou obálku. Jinak je to galerie ošklivosti a nevkusu, ty jejich tituly. Proč my jsme ten Reflex začali brát: právě proto, abychom věděli, čemu je vystaven lidový čtenář, co se valí ulicí a o čem jsou aféry. Bývají tam však i užitečné články a nechtěli bychom ztratit Pečinku. Ta jarní obálka dokonce vzbudila úvahu, zda by paní Livia skutečně mohla být prezidentkou. Proč by zrovna ona ne? Ono už asi bude jedno, jaký muž tam přijde. Musíme změnit vztah k prezidentům: že je to prostě jen vysoký úředník, ne nějaký symbol něčeho. Ano, sami tím klesneme.

My v Praze vidíme z okna přes dvůr na domy naproti: je to šedivá rubní strana souběžné ulice. A tam si jeden člověk v nejvyšším patře

natřel okno bílou barvou. Jaké osvěžení, jaký znamenitý nápad! A ve Veletržním paláci otevřeli novou kavárnu. Paní Vaculíková loni tak dobře vyplela skalku, že se jí teď modrá květy jaterníku. Ale je nám divné, že růžová varianta, kterou si tam kdysi nasadila, se nerozmnožuje: jako by se těch modrých bála.

S jarem ožívá v časopisech erotické psaní a fotografování. Já už to ale přeskakuju a posmívám se všemu: i sobě bývalému. A zabývám se dlouho myšlenkou, že vytřídím své staré papírstvo. Psal jsem občas, v náladě, věci v žánru Staré postele: všechny byly lepší, než co leckde čtu. Říkám si, že bych to měl spálit, jenže když to začnu číst, zas propadnu tehdejší náladě a vidím, že je to dobré. Jenže napadlo mi, že kdyby se to dostalo ven, deformovalo by to autorův profil. Spálit! Byla to dobrá doba, ale teď už jsem starý vůl, mám mít rozum. Vzal jsem si sem z domu tu dosti tlustou složku nadepsanou PPP: Příběhy psané... Podívám se do toho ještě, poděkuju, a sbohem.

Šel jsem vyčistit ohniště, posbíral suché halouzky... Ale spálit to takto připadá mi ponižující: jako veřejný rozsudek nad někým. Vrátil jsem se a zapálil jsem oheň v našich pěkných kamnech. Díval jsem se do plamene s pocitem, že je to dobré dál.

27. března 2012

Pokračování jara

Ono se zabrzdilo a my jsme rádi. Když jde moc rychle, uteče jako sen a paní Vaculíková je smutná. Protože kolik jich ještě můžeme spolu prožít?

Tím se zpomalil rozkvet stromů a my s nimi ještě můžeme něco udělat. Mařenka s Ondrou udělali, co uměli. Strom už nevypadá jak vysoké koště. Ale já vám ho trochu představím. Když jsme sem kdysi nastoupili, vzal jsem jednoho podzimu od každého druhu plod i s větvičkou a šel do pomologické poradny. Pán mi všechno pověděl a o tomto jablku řekl: „To je Princezna Luisa, my však budeme říkat Čistecké lahůdkové.“ Tož mu tak říkáme. Výborné.

I s kordonem jsme si poradili. Já ho stříhávám tři půldny. Navedl jsem teď Jana, aby vzal elektrický křovinořez; bylo to drsné, váhal.

Kordon je módní tvar z počátku minulého století, má tedy sto roků a je to možná poslední exemplář v Dobřichovicích. Jan ho sestříhal na loňskou míru, některé řezy vypadaly hrozně: druhý den jsem je nůžkami rychle opravil. Byli jsme s tím hotovi za tři hodiny. Jmenuje se Holovouský malináč. Dobré podzimní jablko, ale když se nechá přežrát nebo ve sklepe přeležet, uvnitř práchniví.

Tak. – Ale dostal jsem březnové číslo Vedrovického zpravodaje. Posílá mi ho asi dvacet let paní Anna Gigimovová, donedávna starostka, nyní archivárka obce. Číslo se mi náhodou otevřelo na stránce, kde ona má poznámku tohoto smyslu: Navzdory neklidné a nestálé státní politické scéně venkov musí žít ve stabilních vztazích, protože musí fungovat ve shodě s přírodou. Beru ten časopis, vedle několika jiných, jako korekční zpravodajství i poměrech a životě u nás.

Vedrovice, okres Znojmo, mají 847 obyvatel. Bývá tu i počet včelstev a poštovních holubů. Je tu přehled plánovaných společenských akcí: je v tom ovšem hasičská a sokolská slavnost, 14. července budou mít „neckyádu“, 8. září rozmarýnové hody. Zaujala mne zpráva o tom, jak tu loni přšelo: v červenci napršelo 71 mm, v listopadu 3 mm!

Je tu politování nad tím, že Muchova epopěj musela odejít z Moravského Krumlova: „Krouťme hlavou nad tím, jakou ránu dostal náš region. Arogantní chování některých Pražáků na Krumlovském zámku bylo urážkou...“

Bývají tu i články o historii obce. V několika číslech jsem sledoval, jakou starost měli s větrným kolem, které je i v titulu zpravodaje: demontáž, oprava, montáž, uvedení do provozu. Čtu, co bych se jinde nedověděl: jak se chovatelé poštovních holubů chystají na závody. „Chovu neprospívá nadměrné šíření dravců,“ píše Lubomír Becha a končí pozdravem „Letu zdar!“ Je tu článek o historii jejich malotřídní školy. Koncem 18. století vyučoval v jednotřídce „jakýsi nezkoušený učitel Martin Okleštík“. Dramatický vývoj školy mne překvapil na konci: článek byl napsán roku 1892.

Přehled půjčovného: míchačka betonu 50 Kč na den, bagr s obsluhou 400 Kč na hodinu, stůl a čtyři židle do interiéru 50 Kč na den. A každý měsíc pořádají „seniorské středy“. V rubrice Aktivní stárnutí je dopis osmdesátileté paní Zdeny Veselé, která líčí své dětství i své nynější nemoci, a končí: „O Vedrovicích také něco vím, ale nic krás-

ného o nich nepovím. V první světové válce procházeli Vedrovicemi vojáci, snad italští. Ve Vedrovicích žila nějaká slepá dívka a vojáci ji znásilnili. Ona otěhotněla a narodil se jí můj tatínek. Toho dali do sirotčince. Vypadal jako cizinec, já mám problém s očima.“

Život.

3. dubna 2012

Vesně je letos zima

Celý ten zázrak našeho jara způsobuje odchylka zemské osy od svislé polohy 27 stupňů. Nebýt toho, celý rok by v každé zemské šířce dokola pořád plodilo a kvetlo totéž, bez toho cyklického opakování. Všecko v životě je diktováno fyzikou a chemií. Já v poslední době obdivuju otáčení zeměkoule: jak je spolehlivé a krásné. A někdy si představím, že by...

O jaru můžeme uvažovat z hlediska astronomie, biologie, botaniky, snad i filatelie. Je divné, že až dnes mi napadl pohled dnešní: původ slova jaro. Podle Machka je to slovo všeslovanské, se všemi svými místními odvozeninami, jako u nás je jařina pro obilí nebo jarka pro mláďata. Slovo vesna se k nám dostalo až v obrozenecké době z ruštiny, kde „jaro“ znamená prudce, zuřivě, sveřepě, což bylo předtím i u nás: zaznamenána jsou jména Jarohněv, Jaroboj. V dnešním, milejším významu se slovo jarý objevilo v rukopise Královédvorském.

Napadlo mi, jak je to v němčině. Samo slovo Früh/ling se vysvětluje jasně. Ale mají také ještě jedno slovo: Lenz – vesna. To jejich etymologický slovník vysvětluje tak, že dny byly delší – länger. Jako u nás vesna je Lenz básnivější, mají dokonce spisovatele jménem Friedrich Lenz. Napsal román, který vyšel i česky: Vzor, četl jsem ho.

Třebaže jaro a vesna mají stejný význam, nejsou rovnomocná. U starých Slovanů byla Vesna bohyně jara. Má pořád symbolický význam. Neznám dnešní fakta, v 19. století bylo příkladů několik. V letech 1837–39 vycházel literární almanach Vesna, do něhož psal i J. K. Tyl. Na Moravě vycházel v letech 1882–97 lidový naučný časopis toho jména. Existoval tam i ženský vzdělávací spolek. V Českých Budějovicích měli Jihočeskou Vesnu. Jan mi teď chtěl pomoci, vyhledal na

internetu dnešní Vesny. Je jich několik: od výrobní firmy po restaurace, a pořád ten ženský vzdělávací spolek. Jeden skandální případ z Moravy: tam je nacionalistická společnost, která dokonce má svůj jazyk i pravopis: „Ten denj, gdy zazní tuná xór mrtvích pohanských duší...“ Pravda, já jsem často uvažoval nad tím, jaká je to nedůslednost, že nemáme samostatný znak pro hlásku ch.

Samozřejmě mi napadlo, jak je to s jarem v naší lidové písni. Tu hymnu „přijde jaro, přijde“ nepočítám. A nenašel jsem nic, ale zase jsem zakopl o něco: „Der Mai ist gekommen, die Bäume schlagen aus.“

Otevřel jsem ráno oči, pohlédl k oknu a tam padal snížek. Byly tam tři stupně, nechtělo se mi ven, ale musel jsem se jít podívat, jak Franta prostríhal dvě jabloně: abych ho pochválil a odměnil. Dobré: něco ještě zkrátím dalekosáhlými nůžkami. Co meruňka: má už deset let, a zas má jen asi dvanáct kvítků, čili bude mít čtyři meruňky. Já jí dal loni ultimátum, a teď nevím... mám? Pod ořechem se ze zeměkoule vylilo jezero ladoňky: modré, čisté, úžasné. Každý rok přeje něčemu jinému. Do toho sníh, a prudký vítr lomčující korunami borovice, smrků i břízy, která si nevinně kvete v důvěře, že toto přejde. U špalku jsem našel hromádku nesklizeného nasekaného dřeva. Nechtělo se mi pokračovat, napadla mi píseň:

„Bude jar, bude jar, ej, chlapani budú orat,

Ale já nebudem, ej, budem mašírovat...“

Paní Vaculíková barví vajíčka.

10. dubna 2012

A kdo nemá jaro rád...

A jako vždycky paní Vaculíková se zlobila na barvy: že vycházejí špinavé. Já myslím, že důvod je v těchto našich vajíčkách: my máme hnědé slepice. Jan přinesl od Berounky proutí, pletli jsme karabáče. Chodíme šlehat dvě dámy v sousedství. To tu předtím nebylo, my jsme to zavedli, a ony nás vždy čekají: s pohoštěním všech skupenství. K nám chodí koledovat pan Běhounek s někým ze svého Muzicusu. A byl to zase koncert: on posbíral mnoho lidových koled a písní, až mi napadlo, že si je snad i vymýšlí..., jako já jsem si vzpomněl na písničku o ja-

ru, jaká mi chyběla: „Šel jsem v zimě po dědině, milá na mňa volala, abych se šel u ní ohřát, ostal jsem tam do jara.“

Počasi se trochu zlepšilo, tak Vesna rozestřela: vyrážejí prvosenky jiných barev, forzýtie svítí z křoví... Pupeny stromů se nadouvají, a než toto budete číst, puknou trochu... Zmínil jsem se tu minule o Čistec-kém lahůdkovém, a co se stalo: napsala mi paní Valtrová z Pardubic, že to jablko vyšlechtil jeden mladý pomolog – její otec! Vždycky mě potěší, když nějaká moje nahodilá zmínka se trefí do zákonitého děje.

A dostali jsme jarní číslo Hlasu Nadějkova. Ta obec na okrese Tábor má 729 obyvatel. A paní Olga Černá píše, že v knihovně je jich zapsáno 146, v tom je 39 dětí. V minulém roce přišlo do knihovny 1098 návštěvníků: vypůjčili si 1554 tituly beletrie, 289 knih naučných, děti 533 knih beletrie a 157 naučných.

Obrazkem obce je vždycky její rozpočet. Nadějkov plánuje pro tento rok příjem 8,5 milionu korun a výdaje 8,8 milionu; rozdíl je kryt přebytkem z minulého roku. Na knihovnu se počítá se 157 500 Kč, na činnost náboženských organizací a kulturních spolků 160 000 Kč. Na péči o vzhled obce a veřejnou zeleň 928 000 Kč, na školy 1 374 000 Kč, na divadlo 10 000 Kč. V obci je čilý divadelní spolek Fikar, který každého roku vystupuje v pražském Činoherním klubu. Letos to bude 3. června s Černou komedií od Petera Shaffera. Zajistěte si vstupenky včas. Já jsem se už přihlásil.

Notorickou rubrikou časopisu je Úložiště RAO. Nadějkov spolu s dalšími obcemi spolku Čertovo břemeno se pořád brání umístění radioaktivního odpadu. Obecní referendum v roce 2003 je odmítlo 95 procenty hlasů. Ale státní správa nabízí pořád obcím peníze za pouhý průzkum: starosta obce Zdeněk Černý to nazývá „úplatek za kolaboraci“ a v článku vyjmenovává všechny hrůzy, které by to přineslo. Odmítá i lstivý slib nějaké větší zaměstnanosti: naopak, ta věc by sem přitáhla mnoho cizorodých lidí.

V tomto časopise se nejeví nějaké stranickopolitické spory, jakých jsou plné noviny. Spory, když jsou, jsou střetem jednoho konkrétního člověka s jiným a tak jsou viděny. Já si v Hlasu Nadějkova vždycky čtu dětský Hlásek. Teď jeho první stranu obsadily básničky o jaru, je jich jedenáct. Amálka Dušková napsala: „Narodte se, jehňata, narodte se, kořata. Velikonoce jsou tady, půjdeme k nám do zahrady.“ Zaujal mne

Recepis proti světlu, který napsala Rozárka Špalová: „Světlo nenávidí otáčení země. Proto se udělalo zaklínadlo na opačné otáčení. Mluvit opačně slunce zmiz: ecnuls zimz.“ A já, naopak, jsem si tu posledně to otáčení obdivoval! Originální básničku o jaru napsal Radim Koudelka: „Jaro už je tady, vyrostl nám petrklíč, to bude na světě ráj, raduje se celý kraj, a kdo nemá jaro rád, ten musí jít pracovat.“

17. dubna 2012

Na vavřínech

Zvláštní: jak se mi někdy po pěkných událostech zdá, že jsem na ně nebyl dost dobrý, jsem něčím vinen, a trochu se i stydím. Nejsem takový, za jakého mě lidi mají; nebo jakým se dělám?

Byli jsme s paní Vaculíkovou na závěrečném večeru literárního festivalu ve Zlíně. Četli jsme tam a potom besedovali. Bylo tam moc lidí. Dostali, co čekali? Úspěch veliký: nebo tak veliká úcta? Nepřipadá mi tak mimořádné, co píšu. Nejsem jenom předmětem nějaké módy? A potom mne oslovují, děkují, dávají si podepisovat knihy. Já na každého jen pohlédnu, zaznamenám tvář, oplatím úsměv. Nic dalšího nemůžu, nestačím, nedovedu. Neoplácím jim tu pozornost. Víím, oni to tam ani nečekají. Ale já potom, druhého dne, cítím ten rozdíl: že dlužím... Dá se to vyrovnat dalším psaním?

Druhého dne jsme jeli do Rožnova: na slavnost, kde Jan Rokyta dostával čestné občanství své rodné obce Jasenné. Proč se to nedělalo v té obci, bylo pochopitelné: ta slavnost patřila na slavné místo. Přišlo mnoho lidí – snad každý, kdo s tím velkým mužem někdy pracoval. Bylo jasné, že to bude umělecký pořad s velikým množstvím účinkujících: a byl! Já bych ovšem byl přijel do každé dědinky, protože náš styk s Janem je vlastně pořád živý. Ale co jsme viděli, byla historie jednoho života. Paní Vaculíková řekla, že poslední vystoupení jedné generace. Například Jarmila Šuláková: už rok nikde nezpívala, sem přišla o dvou berlích... a byla mladá hlasem i svými písničkami. Také jsem zpíval, sám i s Josefem Lažou, jehož jsem si prvně mohl všimnout tak zblízka. Jak je pěkný, něžný a přátelský: jako bychom byli kdysi spolu pásli kozy. A postarší muzika Technik, temperamentní

jak v mládí. Za starého Rokytu to celé organizoval jeho syn Jan. Oba jeho synové, vlastně celá rodina tu účinkovala: jeho holandská snacha Liselotte s panovou flétnou, pod jejímž účinkem Jan pronesl, že si pamatuje, jak byl kdysi Rumun. Řídila to Magdalena Múčková. Gratulovala i vnučka Dana. Všichni jsme tam srostli v jeden rod. Neklidně mi vrtá jedna myšlenka: Jan má 74 roky. Proč Jaseňané nepočkali ten jeden rok?

Minulý pátek byla ve Valdštejnském paláci otevřena zvláštní výstava: Poštovní známky osobností. Je to výstava padělků, které už dávno dělá Vladislav Jurčák z Lutoniny. Jsou tam známky například Vladimíra Párala, Pavla Dostála, Miroslava Zikmunda, Jana Rokyty, Ludvíka Vaculíka... Proto jsem tam nešel a půjdu jindy. Protože nerad bych, aby si někdo říkal: Vaculík se zas jde dívat na sebe... Ten Jurčák vydal i známky Valašského království. Mně je dělá několik let a jejich cenu zvyšuje: kdysi stála 75 Kč, ta letošní stojí 86 Kč. Mně se na tom ale hlavně líbí, že ten Senát měl osobou Aleny Gajduškové takový smysl pro valašskou filatelii.

Ať je to tedy všechno, v čem jsem vinen: komusi, nevím komu, jsem vinen tím, že mi poslal tlustý rukopis svých básní a já jsem vyhodil obálku s adresou, nebo mi to někdo vrazil do ruky a já zapomněl kdo. Byla to žena, asi vdova, a má vnučata. V úvodní básni se představuje a píše: „Jako zcela malé robě / prořízla jsem pusu sama sobě / když jsem z kočárku vypadla / a sednout si zas chtěla / koho by taková věc napadla / já náhle blatník v puse měla.“ – Na shledanou, paní!

24. dubna 2012

Jak jsem já šel kolem lesa

Pro ty svátky měl jsem dva týdny přestávku. Čím pokračovat? Mívám vždycky pocit, že musím psát o tom, co zajímavého jsem viděl, u čeho důležitého byl. Že ti lidé to trochu čekají. Protože denní noviny si toho nevyšímají, ač tam je ten pravý život.

Naši mladí přátelé v Brumově uspořádali vzpomínkový večer na paní učitelku Svatoňovou, i na toho jejího Bartoše Vlčka. Paní učitelce

bylo 95 let, když před 25 roky umřela. Tam měla celá naše rodina co povědět. A zase je to pravda: že na lidi mají větší vliv ti, co žijí mezi nimi, než jacísi teoretičtí velikáni.

Zpátky do Prahy jsme jeli krom jiného přes Lidečko a natrefili tam na slavnost: Místní akční skupina Hornolidečska (to je úřední název) uváděla na veřejnost zajímavé své dílo. Je to sbírka pohádek a povídek z 15 obcí toho regionu: Za dluhých večerů. Všecko v nářečí, jak to kdysi někdo vyprávěl a někdo zapsal. Zredigoval to Petr Odehnal z muzea ve Valašských Kloboukách, což byla úctyhodná práce. Mne na tom teď zaujalo, že v tom názvu je jedno u s čárkou a jedno s kroužkem; hm. A napadla mi u toho jedna písnička: „Jak jsem já šel kolem lesa, sova na mňa hůkla...“ To je vždycky mor: když mně nějaká písnička vlezle do hlavy, celý den se jí nezbavím.

Po těch vedrech přitrhli „ledoví muži“: přesní jako zeměkoule. Venku je právě 10 stupňů. Co to udělá na zahradě? Višně jsou obsypané, ty jistě všechny nezůstanou. Rybíz se prohýbá pod sřapci kuliček. A jahody se rozplemenily jak nějaká plevel, to jistě také nevydrží. Ale ukázalo se, že v zimě nám zmrzly růže. Čekáme, jestli vyraší od základu. Jabloně nasadily na květ hojně. Každý rok se něčemu daří nejvíc: letos jsou to tulipány. Ty lezou pod zemí a vyrážejí, kde nikdy nebyly. Před týdnem jsme zasadili brambory, zasel jsem fazoli.

Furt mi zní začátek té písničky, ale nemůžu z hlavy vydobýt pokračování. Jen se mi zdá, že tam bylo slovo gatě.

Je zajímavé, že kde jsme byli, nikde se nemluvílo o politice. Jako by každý věděl, že ten druhý si myslí totéž. A když vznikne řeč, tedy jen o tom, který politik koho štve. Politika, tedy idea se ztratila: hlavně u opozice. Té jde jen o moc. To opoziční vydírání je tak protivné, že doufám v jeho opačný účinek na lidi. Jsem rád, že vláda se drží.

Televizní zprávy poslouchám, ale na obrazovku nemůžu hledět. Dneska všecko, co udělají noví lidé, je hloupé: nedovedou nový obsah, dělají nové znělky. Teď zavedli nový žánr: jakési nezřetelné pozadí a před ním úřední figury pověřené oznámit nám vestoje cosi. Odhumanizovaně. Řekli jsme si, že oni nemají co hlásit. Nic zajímavého a důležitého se neděje, nebo to k nim samo nedojde a oni si to nedovedou najít...? Když například někde hoří, oni si umějí najít jen takové svědky: „Viděla jsem, jak to hoří...“

Paní Vaculíková odledovávala naši prastarou lednici. Při tom se tam uvolnil jakýsi drát, požádala mě, abych se na to podíval. Když jsem si před lednicí dřep, ozval se zvuk, který mi připomněl pokračování té písničky: „Jak sem já šel kolem lesa, sova na mňa hůkla, já sem se vám tak polekal, až mně gaťa pukla.“

15. května 2012

O nešťastném Davidovi

Představuju si, jak je nešťastný. Ale způsobil si to sám, a já jsem to u něho nečekal.

Když člověku chybí zrak nebo sluch, je to neštěstí, na jaké si zvykne, naučí se s ním žít a lidé okolo něho také. Když spadne a zlomí si nohu, můžeme ho litovat a přát mu uzdravení, což se potom opravdu stane. Davida postihlo větší neštěstí: zlomil se. A už nikdy nebude zdravý. Neštěstí je mu souzeno na doživotí; může si je zkrátit...! Já bych se nedivil.

Byl mi vždycky protivný jako vám: arogantním chováním, způsobem řeči i tím, co říkal. Sledoval jsem jeho bezohledný postup v politice a jeho záporné rysy překrývaly možné lepší, jaké jistě také musel mít. Zajímavá a matoucí byla jeho činnost a chování v obci Hostivice, kde byl prospěšný. Samozřejmě i to bylo sobecké: on rozšířil své ego, aby zvětšil svůj význam a moc. Bohatí lidé opravdu mohou něčemu pomáhat, něco vybudovat, čímž uspokojí své svědomí, a my jim děkujeme za ten most nebo tu akademii. Četl jsem kdesi, že společnost, která nemá bohaté lidi, je celá chudobná. Ale v tomto případě, kdy David něco dobrého někomu udělal, měl by mu každý říct: „Od tebe nechci.“ I ty Hostivice, které ho znaly víc než my.

Ačkoliv jsem tedy byl proti Davidovi, čekal jsem u něho jakousi ctnost: že je poctivý, nekradl by a nepodváděl. Přirovnám to k partě kluků, kde jeden je hrubý, sobecký, ale jedná otevřeně, protože jeho síla mu dovoluje udržet si jinak čest. Nebude se v noci plazit přes plot někam, kam se může ve dne vevalit brankou. A tu za jeho chování odpovídá okolní společnost: rodiče, učitelé, kamarádi, ženy. Je-li pravda to, z čeho je viněn, on zradil sebe. Měl by se teď velice divit, proto-

že toto od sebe nečekal, to nedělal, nebylo mu toho zapotřebí. Zklamal i mne! Myslel jsem si, že je to poctivý sobec a surovec. Jeho výpověď, že byl podveden – peníze místo vína –, připadá mi tak nesourodá s ostatní jeho povahou, že bych byl rád, kdyby se to ukázalo pravdou. Jsem jaksi náchylný uvěřit mu, kdybych znal odpověď na otázku, kdo mu to měl tak podstrčit.

Celá Davidova mravní postava je výsledkem výchovy. Nevíme: jací byli jeho rodiče, jaké měl dětství, a co ženy? On měl správně už od dětství narážet na odpor, nesouhlas. On se žádnými volbami neměl dostat do funkce, kde by směl být takovýto! On takovýto není až dnes. A jestli si politická strana myslela, že jím jako železným pluhem může orat pole, jehož úroda bude její, měla by stát před soudem také.

Je ve vězení. Zatím, jak se zdá, necítí se poražen ani ponížen. Cítí se jen jako před další překážkou. Ale ta nálada ho přejde: v samotě, v dlouhé samotě a nečinnosti musí se mu z tělesné hloubky proklubávat strach, klíčit duševní otázky. A hrůza: co se mi to stalo?

22. května 2012

Básnička na chodníku

Hledaje v naší knihovně něco na čtení, otevřel jsem jednu knížku a vypadl z ní lístek papíru o rozměrech 18 × 12 cm. Popsaný po obou stranách modrým písmem a na bílém okraji je tužkou napsáno: „Toto jsem našel na chodníku, když jsem šel do práce. (1956)“ Na ten lístek jsem už takto přišel několikrát. Je to básnička psaná plnicím pérem. Vždycky jsem si ji přečetl, a nic. Tentokrát mě bodlo, že je to od toho šestapadesátého roku právě padesát šest let. Žije ta žena ještě, když já žiju? Bylo mi tehdy třicet.

Ten lístek jsem našel, když jsem jednou ráno šel po pravém chodníku Hlávkova mostu od nás z Holešovic směrem k Těšnovu. Básnička má 32 veršů, já z nich ocituji část, abyste si jako já začali dělat představu o té ženě neznámého osudu. Zajímavé ženě.

„Chodívám cestou sluncem prosvícenou, / když ráno spěchám dolů k tramvaji. /
Nechceš se brouzdat loukou zarosenou, / blatouchy zlatě na mě volají. /
Já bych tak ráda místo pospíchání / si našla v louce chvíli-

ku k vzpomínání. / Však hodiny na mém zápěstí jdoucí / na moje divné přání nedbají. / Chodívám cestou jarem okouzlenou, / jsou sama okouzlena potají / tím, jak se jarní mraky prudce ženou, / a tím, jak ptáci zrána zpívají. / Já bych tak ráda s nimi zpívala si / a větrům dala cuchat svoje vlasy, / však bílé dvěře a bolesti lidí / mě každé ráno k sobě volají. / Chodívám cestou ve tmě ponořenou, / kol níž se štíhlé břízky zvedají. / A svoji něhu, světem nezraněnou, / před těmi skrývám, kdo ji neznají. / Já bych tak ráda rozdala ji lidem, / kteří se vyznávat ji zavázali slibem, / a čekám jen v svém uspěchaném žití, / kdy ruce mé se s jejich setkají.“

Čím ta žena byla, je zřejmé. K ostatnímu jsou tu jen náznaky. Há dám jí do třiceti let. A byla sama: jsou tu tóny marného citu. A tu demonstrativní něžnost („světem nezraněnou“) by z ní už nějaký muž setřel. Byla k sobě přísná: vidím zdrženlivý výraz její tváře. Proto nepřitáhla nějakou mělkou mužskou pozornost.

Má vyrovnané čisté písmo, bez oprav: je to tedy opis nějakého původního textu? K jakému účelu? Ona si nepsala do sešitu jako ty básničky, které naopak vždycky kňourají, že se jim nedostává něžnosti?

A odkud chodila k té své staré tramvaji? Bylo to shora dolů, cestou mezi břízkami, zpívali tam ptáci, ba dokonce ji sváděly blatouchy, aby sešla na louku. Lístek ztratila na Hlávkově mostě vpravo směrem k Těšnovu, jezdila tedy odněkud z Troje a z Kobylis. Kde na ni čekali její pacienti? Mohlo by to být na poliklinice v Elektrických podnicích, ale to by vystoupila o stanici dřív. Aha! Ten most vede přes ostrov Štvanici, na němž bývala tehdy porodnice: mám odtamtud jednoho syna. Jistě by se dalo zjistit, kdo tam tehdy sloužil, a najít figuru, k níž by básnička pasovala.

Představuju si ji. Tmavé vlasy jen volně sepnuté, bledá tvář. V tmavé sukni a světlejší halence střízlivého střihu. Vystoupila z tramvaje a na chodníku otevřela kabelku, aby se upravila. Pohlédli jsme na sebe: ona s odmítavým výrazem. Přešla koleje, já šel dál a přemýšlel o ní. Když si to vybavím teď, cítím jakousi tesknost a úzkost: ne, s tou ženou by byly neznámé problémy. Ale nakonec, myslím, děti má.

29. května 2012

Zajímavé náměstí

Šel jsem se dát ostříhat. To chci být oholený a mít umyté vlasy, protože nechci, aby mi nějaká žena umývala špínu. Holiči bývali muži, s těmi se o ledačem mluvívalo. Ženy tuto instituci zkazily. Mluví se ženou, když ona začne, a ona nezačne. Holičky mluví jenom spolu.

Moje holičství je na Řezáčově náměstí deset minut odtud. A co se stalo: v naší ulici o pár domů dál vzniklo nové. Tam nechodím, člověk má být svým podnikům trochu věrný. A považoval jsem za drzost, že si někdo otevřel stejný podnik blízko starého. Máme tu už tak drzé květinářství, kam chodím jen proto, že do původního se musí přes světelnou křižovatku. Když jsem teď šel okolo nového holičství, podíval jsem se na ceník na dveřích: „stříhání nasucho 90 Kč“. Bývalo to, když jsem začínal, za tři.

Řezáčovo náměstí vzniklo jaksi bezdůvodně. Není tam žádná důležitá křižovatka, nestojí tam socha, kašna, obchody jsou asi dva. Je to snad jen proto, aby na dlouhé ulici byla přestávka. Co tu je: osm jasanů, jejichž koruny se k sobě tak blíží, že je tu zelené šero. Skoro nikdo tu nepřejde, auto sem tam přejede. Pod stromy jsou sedátka, na nichž nikdo nesedává. Sedl jsem si. Tento prázdný prostor mě dávno zajímal. Před několika lety si nějaký architekt cosi vymyslel: kolem každého stromu udělal betonový kruh o průměru asi pět metrů a vyplnil ho drobným kamením. To se ke kmeni stromu zvedá v kupu, takže ke stromu nikdo nejde, leda pes. Se psy se tu počítá zvláštními odpadkovými nádobami. Vzniklo tak úmyslné výtvarné dílo, udělané jen z toho, co tu už bylo. Je tu vždycky čisto.

Seděl jsem, v korunách stromů hádali se nějakí ptáci. Byl jsem tu, v této denní době, sám. Nikdo tudy nepřešel. Hleděl jsem z jedné té kamenné kopy na druhou. Jaký to prostý nápad, jak rázná a čistá kompozice. Něco se ve mně začalo budit. Vstal jsem, vzal z mého kruhu jeden kámen a hodil ho do druhého: trefil jsem se.

I v rukou paní holičky myslel jsem na to náměstí: tu scénu jakoby připravenou na nějaký děj. Ano, napadá mi přirovnání: sedíte v divadle, otevře se opona, a neděje se nic. Napřed to berete jako čísi chybu, ale když to trvá déle, pochopíte čísi úmysl: máte si tam představit

něco svého, každý něco jiného. Byl jsem hotov. „Je to v pořádku?“ pravila paní a ometala mne. „Ano, děkuju. Co jsem dlužen?“ Řekla si o sto pět korun, dal jsem jí sto třicet.

Šel jsem domů, přes to náměstí. Nebyl tu nikdo, ani pes. Přejela dvě auta. Sedl jsem si. Po chodníku podél domů přešlo pár lidí, nikdo nepotřeboval vstoupit na to jeviště, dějiště... Žijí tu lidé, kteří mají děti: kde jsou ti kluci? Co dělají a dělávají, k čemu se tu scházejí? Oni nemají žádné drama pro to dějiště? Tu jsem na cosi přišel: my už bychom se byli rozestavili každý pod jeden strom a házeli po sobě tím kamením, šikovně tu nachystaným. Každý by měl svou hromadu kamení a svůj kmen, za který uhnout. Opravdu zvláštní, že to někoho nenapadlo. Vždyť ten architekt na to musel myslet!

Přišel jsem domů. Vzal jsem zrcátko a prohlížel se: ano, na kosti pod levým okem ještě je znát zašitá jemná jizva.

5. června 2012

Znaky dospělosti

Z borovice nad naším domem v D. se odlomila menší větev a spadla na chodník. Normálně bych ji zvedl a odnesl do dřevníku. Jak dlouho tu už leží? Udělal jsem pokus: odsunul jsem ji z chodníku ke zdi domu. Pokus se povedl: ležela tam ještě dva týdny, než jsem ji odnesl. To není morální soud; je to psychologický výzkum o vývoji dospělosti.

Když se píše o dospívání chlapců a děvčat, mluví se vždycky jen o tom, jak jim kde rostou chlupy. Blbost! Sledujte, kdy si sami všimnou, že je třeba vynést kbelík do popelnice. Naše děcka ochotně udělají, oč je požádáme. Ale nevidí například, že růže, kolem kterých chodí, by potřebovaly zalét. Ale to přijde. Nedávno ještě jsem musel přede dveřmi rovnat do párů boty všelijak tam rozházené: už bývají srovnané. Je to otázka výchovy a vývinu dobrých zvyků. Každý člověk je citlivý na něco jiného. Já si všimnu, že je třeba vyměnit vodu ve váze, ale abych utřel prach na piáně, musí se mi pokaždé poručit.

Vycházím z domu na zahradu s úmyslem, co budu dělat. Ale než k tomu dojde, musím udělat mnoho jiných věcí: vystříhnout lísku vyrůstající z keře rododendronu, podepřít větvičky rybízu klonící se

tíhou plodů na chodník. Máchnout několikrát kosou na kompostu, který bujně zarůstá vlaštovičnickem. Zvednout z trávy kámen a odhodit ho do křoví... Zbytečným úkonům se vyhýbám: vynechám ráno holení, jestliže nemám jít někam, kde by si toho někdo všiml.

Po skončení měšťanky v patnácti letech šel jsem do Zlína k Baťovi a stal se „mladým mužem“. To byl úřední titul. Tomáš Baťa pravil, že kdo se živí sám, je muž. Toto je hledisko, které mluví o odpovědnosti člověka za sebe. Ale dospělost, myslím si, obsahuje odpovědnost za všecko: za rodinu, za obec... za svět?

Pojem dospělosti je u nás maten termínem právní plnoletosti: plnoletý člověk za sebe zákonně odpovídá. Před válkou byla plnoletost od jedenadvacátého roku: nevím, od čeho se to odvozovalo. Po válce ji hned snížili na osmnáctý rok. Ačkoliv jsem se tak ve svých devatenácti stal plnoletým, nelíbilo se mi to. Bylo totiž zřejmé, od koho to pochází: od komunistů. Ti potřebovali, aby nedospělí lidé volili. Však to vidíme: nedospělý, nevychovaný, nezkušený člověk byl nadán právem rozhodovat o státě, o světě: chytlavý na heslo, fráze, nevyučení k nějakému výkonu. Já jsem pro to, aby se plnoletost vrátila na těch jednadvacet let.

A mluvili jsme při této příležitosti doma o tom, že lháři a zloději vlastně nedospěli ke správnému názoru na život a na svět. Jsou nespolehliví ve všem.

Stál jsem kdysi dávno na refýži s profesorem Machovcem. Kromě nás byl tam ještě jeden muž. Něco dělal ve svých kapsách a na chodník mu vypadla prázdná krabička od cigaret. Nechal ji tam ležet. To jsem nedovedl pochopit: šel jsem k němu, před jeho nohama ji zvedl a odnesl do koše. Ten nevychovaný a nedospělý volič mi ani nepoděkoval. Profesor Machovec mi tehdy velice vynadal. – Otočte si ten smysl dospělosti.

12. června 2012

Strážnický plevník

Někteří lidé ale už nevědí, co je to plevník. Je to přístavek ke stodole, v níž je pěkná sláma, a v něm jsou plevy, které zbývají po vyčištění zrna; takové smetí.

V pátek neúnavně začnou strážnické slavnosti. Já tam zas nebudu, a nemá tentokrát čas nikdo z naší rodiny, kdo by tam jel a zas o tom napsal místo mne, jako to dvakrát udělala Cilka. Je zvláštní, že této celostátní kulturní události si nevšímají noviny, které jinak vědí o každém sólovém céděčkáři.

Já když nic nedělám, zpívám si. To není chlouba, to je tělesný zvyk, někdy mému okolí až nepříjemný. Písničky se mi samy tlačí ven jako třeba pot. Mají své cykly a souvislosti. Po písni „Do vln Niagary hledí tulák starý“ vždycky vylézá píseň „Stíny lesa tajemné“ s tou nevěrnou cikánkou. Většinou to nebývají lidové písně, ale ty, co se mi vrýply do mozku kdysi doma. „Na úpatí hory stála chata malá“ zpívala maminka. Jak havířova žena kolíbá dítě, naříká a pak vezme papír, tužku a píše: „Zvábily mě k tobě tvoje černé oči, teď se jdu utopit dolů do úbočí. Nehněvej se na mne, loučím se s tím světem, Bůh tě tu opatruj i s tím nemluvnětem.“ – Taková hloupost, domyslete si proč.

Lidové písně se dějí na polích, v lukách a hájích, u potůčku nebo mezi vinohrady. Jejich mravnost je nesporná. Ale lidé, když si zpívali, byly to i jiné písně: „Hospůdko, hospůdko malá, hospůdko začouzená“ nebo „Počkej, ty budeš litovat, až poznáš svět“ nebo „V té naší aleji švestky se válejí“ – Život v měnícím se světě, v jiných kulisách i vztazích působil jiné písně. Mívaly nějaký děj, někdy až drama: „Když byli ku svatbě přichystaní, nebylo milenců k nalezení, všude jich hledali v hustém háji, najednou slyšeli střelné rány,“ zpíval tatínek. Maminka toto: „Přesmutná novina do domu mně přišla, že z mého milého dušička ven vyšla.“ Od tetičky Kristýny vím toto: „Kanonýřům, těm se dobře daří, neboť jim vždy každá holka vaří.“ A slyšeli jste něco takového? „Kde zrozen, to já vím, kde zemřu, to nevím, kde já svoje mladé kosti složím? Složím je ve válce na malé hromádce, vem si je, má milá, ku památce...“ A ona to udělala! Jedna píseň tatínkova se mi přihlašuje i několikrát za den, třeba jen melodií beze slov: „V slzách umírala se zrakem ztrhaným, a na prsou měla kvítek

růžový. Ten kvítek růžový byl na znamení, že mám jednou spáti v hrobě vedle ní a tam spolu povedeme život blažený!“ Nevím; je to transcendence, či ironie?

Takové písničky se nikdy nezvaly do kulturní společnosti, nikdo je nesbíral. A nestudoval? Napadlo mi, že by se měly přiznat. Ve strážnickém skanzenu by se měl k některé stodole přistavět plevník. Bylo by to místo k úvahám o tom, z jakého citu vůbec píseň vzniká a proč si lidé zpívají. Historie a vývoj takovýchto písní je téma do Strážnice.

Jako každého roku i letos začne v sobotu ráno strážnický program v kostele mší. Účinkovat tam tentokrát budou dva Janové Rokytové. Mrzí mě, že tam nebudu. Ale po ránu přichází odpoledne, pak večer a konečně i půlnoc se svou písničkou: „Má roztomilá Baruško, vem mě s sebou na lůžko...“

19. června 2012

Naše liliárium

Na několika stinných místech v zahradě roste nám divoká lilie zlatohlávek. Dával jsem při kosení pozor na její stvoly. Všichni jsme ta místa šetřili. Letos se stala vzácná věc: podél kroví u plotu vyvinul se rozsáhlý a dosti hustý porost této rostliny, v nejrůznějším stadiu růstu a květu. Úplně to tam vonělo. Máme liliárium!

Chtěl jsem se o této lilii dovědět víc, ale nenašel jsem českou knížku o tom, padla mi do ruky jiná. V knize Garden plants (Roy Hay & Patrick Syngé) se píše, že *Lilium martagon* se místy rozmáhá na sever od Alp až do Sibíře. Uvádí se tu její lidové jméno „turecká čepička“. Má dvě formy: bílou (album) a mahagonovou (cattaniae), té se prý říká také dalmatinská. A tu tedy máme. Když odkvetla, já jsem vždycky rozmačkal její suchou hlavičku a semena roztrousil okolo.

Každý rok, jak jste si asi také všimli, daří se některé rostlině mimořádně dobře: jsou to podléšky, zvonky, kopretiny, vlčí mák... Nám se letos brzo na jaře tak rozmohla ladoňka, že paní Vaculíková mínila, abych ji pokosil; že nevyrostou kopretiny. Ovšemže jsem nic nepokosil, kopretiny rostou. Také tulipán nám letos bujně rostl. Máme jeden záhon, který pěstuje paní V., ale krom toho na několika místech se

tulipán svou podzemní energií rozšiřuje pořád o kousek vedle. Kromě toho paní V. čistí místa, kde nejprve vyraší botanické tulipány: na těch jí velice záleží.

Mně úžasně rostou brambory! Paní V. mne sráží: Je to tím, že rostou ve stínu. Ale už jdou na květ. I moje fazolka pěkně roste, ale několik zbloudilých rostlin jsem musel uvést na správnou cestu. Začínají se červenat višně: na stromku, který jsem kdysi rouboval. Na kupovaném jsou vždycky jaksi bídné. A jako by se zbláznil rybíz! Tráva na palouku byla pěkná, Jan ji pokosil a Eva usušila seno, které bude podestýlat slepicím. – Já toto všechno tak popisuju vlastně proto, že se mi nechce do politiky. A taky jsme u dřevníku viděli mladého ježka.

Co dělá naše tzv. opozice, není politika, ale sabotáž. Je úlohou opozice vykládat své úmysly a hájit své názory s tím, že voliči jí příště dají přednost. Naše opozice však o něčem vůbec jednat nechce, ba maří možnosti jednání. Chová se jako plavecké družstvo, které před závodem vypustí bazén. Máme volárium!

Dnešní politické strany nejsou založeny na nějakém základu stavovském nebo sociálním. A jejich ideje či ideologie nemají mobilizující náboj. Lidé se do nich nijak netlačí, krom takových, kteří chtějí dosáhnout majetku a moci. Příznivci a voliči těchto stran se spojují, jak je to prosté, podle své povahy: podle toho, čemu kdo dává přednost, co cítí či co mu vadí. Takže se přirozeně dělí podle rozumu. A hloupý člověk vždycky ví, co chce, co by se mělo zakázat nebo nařídit. Řešení je prosté: dolů s vládou!

Ti druzí si uvědomují, že věci jsou složitější. Počítají s vývojem, uvědomují si závislost na našem okolí. V jejich vědomí váží něco i znalost historie a odpovědnost za budoucnost. A těchto lidí je, myslím si, menšina. A jsme zas u toho: demokracie má jednu velikou chybu.

26. června 2012